

Slangerod, *Aristolochia*

HJERTEBLADET SLANGEROD, *Aristolochia clematitis*; 30–60 cm høj med hjerteformede blade og i juli-august knipper af gule, tragtformede blomster med skrå munding og forneden kuglerund udvidelse.

Hjemmehørende ved Middelhavet, dyrket som lægeplante i Danmark fra o. 1500, måske tidligere, nu forvildet enkelte steder ved byer, klosteromter og slotsruiner. Tidligere indførtes store mængder af drogen 'hulurt' = knolde af nærstående arter, se nedenfor.

Slangerod 1795ff efter rodstockens form, men også anvendt mod slangebid. *Hulurt* o. 1300–1800-t, sikkert oprindelig til lærkespore (bd. 2) med hul underjordisk stængelknold. *Osterluzei* 1596–1700-t fra tysk af slægtsnavnet *Aristolochia* = 'bedste lægemiddel ved fødsler'.

Som slyngplante på altaner, lysthuse etc. dyrkes den fra østlige Nordamerika indførte og i det hele meget større **TOBAKSPIBEPLANTE** 1863ff, *Aristolochia durior* (A. siphon): *posthorn* 1822, 1876, *elefantsnabel* 1836, *pibeblomst* 1844ff,

pibevindsel, *piberanke* og *Storm-P.-plante* – alle efter den shag- eller merskumspibeligende blomst.

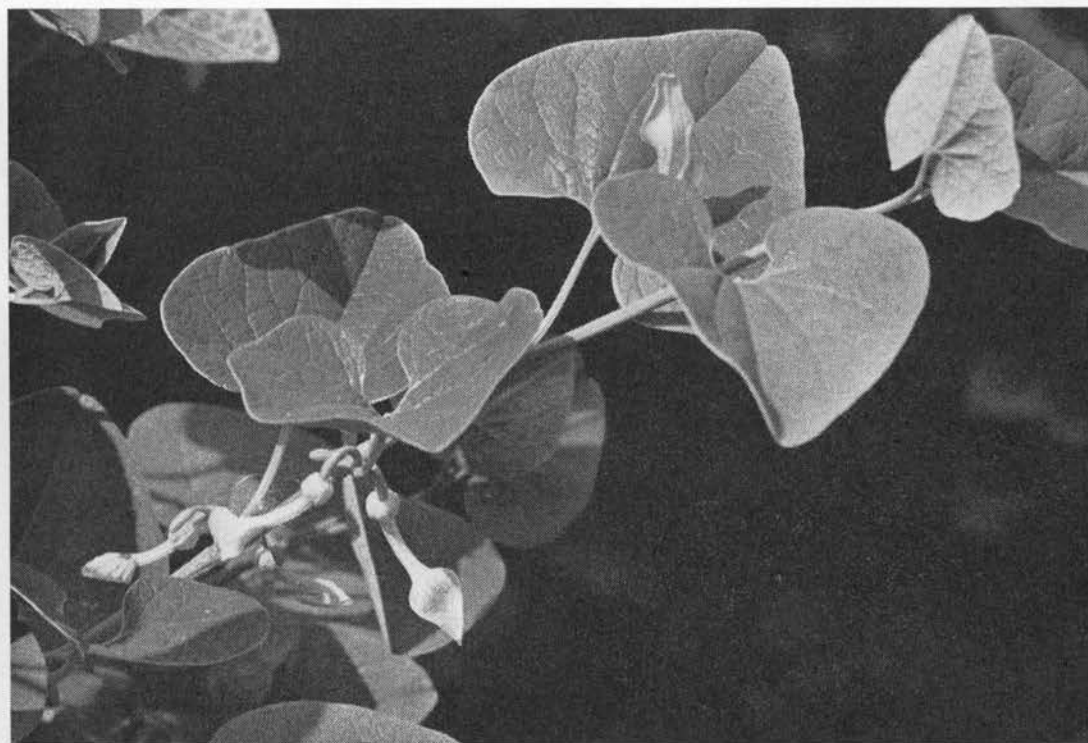
LITTERATUR: 540 48; 495 11,1966,91; 689 1,118–21.

LÆGEMIDLER

På grund af samme navn(e) – tildels også anvendelse – som slangeurt (*Polygonum bistorta* bd. 2) og lærkespore (bd. 2) er det i ældre litteratur undertiden vanskeligt at identificere den botaniske art. Urte- og lægebøgerne skelner ofte mellem drogerne *lang hulurt* (af *Aristolochia longa*), *rund hulurt* (A. *rotunda*) og (hjerterbladet) *slangerod*.

Harpestræng-afskrifter o. 1300 (1): rund hulurt drikkes med vin efter giftigt bid; den udvider efterbyrden; hulurt drikkes med vand for trangbrystighed og hoste, sidesmerter; lægges knust som omslag på værk, blandes med honning til sårlægende omslag, indtages med vand eller anvendes som omslag for at løsne bylder i milten og mod sidesmerter; drikkes for feber, fodsot

Blomstrende slangerod. (ES).

(podagra?), hikke, mavesmerter og epilepsi, hjælper folk med syge lemmer, anvendes til røgning mod afsindighed, »små børn glædes af røgen«. Roden tjener som omslag på fistler. Lang hulurt har samme lægekræfter.

1400-t: castorium (= slangerod) indgår i midler mod hovedpine, i råd for øjen-, bryst- og hjertelidelser (2); saften af hulurt og fennikel blandet med peber og honning gnides på »hævede« øjne; knust hulurt drikkes mod podagra og »den onde øffuel«; indgår i middel for leddevand (3). Christiern Pedersen 1533: den knuste plante (rod?) drikkes med vin eller øl for brystsmertter og sidesting (18a, 27b), eddikeafkog bruges til omslag for maveonde (33a), knust i eddike eller vand indtages den for at bevirke opkastning (33b), den knuste rod med vin eller øl mod koldfeber = malaria (78b), samme af rund hulurt med drik for indvortes fistel (81b), bylder og sår på penis dryppes med pulveriseret hulurt (62a), knust hulurt blandes med honning og saltsaft til plaster på sår (79b), den pulveriserede rod renser sår og fjerner dødt kød (80b), blandes med eddike til salve på skab og fnat (82b), drikkes med vin efter hugormebid (85a). Henrik Smid 1546ff (4): lang hulurt »er ret en kvindeurt«; koges med myrra og peber i vin til drik, som uddriver efterbyrden og »al uhumskehed; sandelig hver kvinde, som ligger i barselseng, skal drikke af denne rod«. Vinafkog renser og læger alle indvortes sår og brud i lungerne, siderne, leveren og livmoderen. »Uddriver alle flegmatiske og koleriske væsker«. Hulurt lagt som tampon i vagina »fremlokker kvindernes tid« (menstruation). Et vindekokt og den tørrede, pulveriserede urt renser alle sår, især på kønsorganerne; afkoget blandes med honning til smertestillende omslag på ørebylder, sår heles, når de først bades med vinafkog af planten og derefter pålægges knust hulurt og roden af blå iris blandet med honning. Den friske, knuste rod anvendt som omslag uddriver torn, pil o.a. af såret og læger det. Rund hulurt drikkes med vin mod pest, uddriver sved og urin, modvirker gulsot; de knuste frø indtages med drik mod diarré; bartskærere (barberer) bruger roden til at læge og tørre alle rindende sår.

Simon Paulli 1648, 21: roden bruges for at få kødet til at gro frem i bylder; for leverens og miltens tykke og rå vædsker (fordi man har spist for meget) indtages den pulveriserede rod i rhinskvin. Barselkvinde skal efter fødselen indtage roden, der uddriver efterbyrden (lochia); tjener endvidere mod kløe og fnat, dekokt af blade og rødder til vask af skab og sår på hæn-

der og fødder. Nogle siger, at man med de antændte blade skal røge under nyfødte børn, hvis de ser skrøbelige og syge ud, og mod koldfeber (malaria).

Romudtræk af »hulrod«, angelik- og kalmusrod drikkes mod brystsyge (5). Slangerod indgår i middel for »moresyge« (6). Kvinde i barselseng skal drikke vinafkog af hulurt m.m. (7). Bestanddel af middel for diarré og brud (brok?) hos børn (5). Roden bæres som amulet mod tandsmerter (1595), hævet tandkød gnides med hulurt og honning (1600-t ff) (8). Indgår med myrra, mastiks og honning i vinafkog for ørebylder, med kalk, aloe og honning for kræft i næsen (9). Bestanddel af sårplaster (5). Den pulveriserede rod eller vinafkog heraf er et sår-lægende middel, også veterinært (10).

Rodstokken af lang og rund hulurt anføres i farmakopeen 1772 (11).

Komponent i middel for kvægets sygdomme, dets mildbrandsemfysem og oksens ondartede lungesyge (12), hestens lunge- og leverlidelser, forfangenhed, krop og kværke; anvendes pulveriseret for »negl i øjet«; indgår i sårlemgemiddel (13). Lang hulurt er god til alle rindende sår, derfor kan den ikke undværes af hestelæger (1546; 14). – Indgår i råd for fårets kopper, mod svinesyge og -død, blandet med mangeløv for lus hos fjerkræ (15).

Roden af rund hulurt blandet med kalk dræber fisk (o. 1300; 16).

LITTERATUR: (1) 343 33f,111; (2) 15 4,21,42,44; (3) 348b 47–49,57; (4) 841 1577,23,93; (5) 488o 113, 118,197; (6) 328f 1,201; (7) 328f 2,22; (8) 82 23, 110; (9) 488o 239,259; (10) 739 2,1800,528; (11) 717 13 jf. 25; (12) 83 154,196,213; (13) 83 27,47, 59,110,113; (14) 841 1546,41a; (15) 83 288,310,323; (16) 343 34.

Hasselurt, *Asarum europaeum*

Den 4–10 cm lange krybende jordstængel bærer to nyreformede, læderagtige og glinsende blade, som i maj delvis skjuler brune, på indersiden rødlige, tredelte blomster. Stammer fra Øst- og Mellemeuropa, sandsynligvis indført i begyndelsen af 1400-t (1), enkelte steder forvildet fra tidligere dyrkning som læge- eller prydblade.

Hasselurt o. 1450ff skal skyldes plantens forekomst i skovbund, ofte nær hasselbuske, måske